

7. Чи обґрунтовано виплачена заробітна плата за певну роботу, якщо ні, то в якій сумі завищена чи занижена?

8. Чи не завищена в документах фактична наявність товарів понад їх максимально можливий залишок станом на визначену дату?

Висновок судово-економічної експертизи є одним із джерел доказів у кримінальному провадженні, тому він повинен відповідати певним критеріям, а саме належності, допустимості та достовірності.

Судово-економічна експертиза являє собою відомості, отримані шляхом експертного дослідження. У зв'язку з цим, належність та допустимість висновку експерта залежить від законності здобуття відомостей або речових доказів у процесі проведення слідчих (розшукових) дій, які направляються експерту на дослідження [7, с. 101].

Розслідування корупційних злочинів, що стосуються сфери економіки, потребує використання спеціальних знань бухгалтерського, податкового обліку і звітності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, а судово-економічна експертиза є однією з найкваліфікованіших та ефективних форм використання таких знань.

Список використаних джерел:

1. Перелік корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, за які законом встановлено кримінальну/адміністративну відповідальність, визначення підслідності кримінальних правопорушень. URL: <http://land.gov.ua/info/perelik-koruptsiinykh-pravoporushen-ta-pravoporushen-poviazanykh-z-koruptsiiei-u-za-iaki-zakonom-vstanovleno-kryminalnuadministratyvnu-vidpovidalnist-vyznachennia-pidslidnosti-kryminalnykh-pravop/> (дата звернення: 21.02.2019).
2. Економічна експертиза як специфічна галузь знань. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2013 № 3 (8). С. 97–105. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2013/No3/97-105.pdf> (дата звернення: 21.02.2019).
3. Ковальчук О. О. Судово-економічна експертиза: економічний аспект. *Управління розвитком*. 2014 № 12. С. 49–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_12_25 (дата звернення: 21.02.2019).
4. Будні експерта. Журнал «Незалежного інституту судових експертиз, 2013 № 2. URL: <https://nise.com.ua/content/files/budni-experta-may.pdf> (дата звернення: 21.02.2019).
5. Клименко Н. І. Щодо сутності корупції та антикорупційних судових експертиз. *Віче*. 2012 № 6. С. 15–17. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3031/> (дата звернення: 21.02.2019).
6. Волкова І. А. Судово-бухгалтерська експертиза : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 84 с.
7. Пілюков Ю. О. Процесуальні вимоги до висновку експерта у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018 № 3. С. 99–102.

УДК 343.982.4

Шведова О. В., канд. юрид. наук, доцент Національної академії
внутрішніх справ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5100-5392>,
e-mail: lena19-79@i.ua

ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ВИКОНАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У зв'язку з масовим розповсюдженням підроблень документів за допомогою комп'ютерної і копіювальної техніки, важливе значення має розроблення профілактичних заходів, спрямованих на попередження підробок і подальшого незаконного використання документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій, до яких належать певні засоби захисту і контролю [1].

Крім того, у зв'язку з тим, що вартість інформації перевищує в сотні і тисячі разів вартість комп'ютерної мережі, в якій вона знаходиться, значною проблемою стає її захист від несанкціонованого доступу [2, с. 3], тому з метою попередження комп'ютерних злочинів у США ще у 1993 році розроблено програму по переслідуванню комп'ютерних злочинів [3]. В Україні (м. Запоріжжя) було створено Центр дослідження проблем комп'ютерної злочинності на чолі з В. Голубевим, який займається профілактикою кіберзлочинності [4].

Універсальним профілактичним засобом від підробок документів є автоматизація всіх процесів їх виготовлення і розроблення нових найсучасніших видів захисту. Так, новий паспорт громадянина України має такий ступінь захищеності, як машинозчитувальна сторінка, виготовлена на багатошаровому полімерному матеріалі зі смужкою із тонкого, прозорого, пристосованого до численних згинів матеріалу.

Крім того, на внутрішній шар полікарбонату нанесено фотовідбиток і підпис власника методом лазерного гравірування, що ускладнює підробку. Графічне зображення власника усуває сумніви щодо справжності фотокартки, а спеціально нанесений підпис громадянина має чітке зображення і не зникає від частого використання документа. Взагалі багатоступеневий захист паспорта включає: графічні захисні елементи у формі фонових сіток, гільоширів, мікротекстів, растрових елементів, захисні фарби, що світяться під дією ультрафіолетових променів, змінюють колір залежно від кута зору й інші, а завдяки сучасним технічним можливостям у паспорти вносяться біометричні дані: відбитки пальців, зображення райдужної оболонки ока тощо.

Закордонний паспорт має такі ступені захисту, як вдруковане фото, сторінку, виготовлену з полікарбонату, фарби, невидимі при денному світлі тощо. Персоналізація виконується централізовано, як правило, додатковими плівками полікарбонатна сторінка не покривається, що унеможлиблює її розшарування і внесення змін [5, с. 269].

Отже, впровадження більш захищених документів, які забезпечують ідентифікацію особи, сприятиме суттєвому підвищенню захищеності суспільства від проявів злочинності [6, с. 265].

Вживаються заходи й щодо посилення судової і слідчої профілактики. Так, згідно з «Постановою Пленуму ВС України № 6 від 12 квітня 1996 р.», судді повинні «Не залишати без уваги випадки незаконного придбання копіювально-множильної, друкарської чи іншої техніки, а також незаконного їх використання...» [7].

Крім судової і слідчої профілактики, не менш важливе значення має й експертна профілактика. Експертно-профілактична робота складається з двох взаємопов'язаних елементів: встановлення обставин, які сприяють вчиненню злочинів (правопорушень), і розробки рекомендацій щодо усунення цих порушень [8]. Важливий доробок у розвиток експертної профілактики був внесений, на нашу думку, І. Я. Фридманом, численні праці якого присвячені формам, завданням, напрямам, методам профілактичної роботи експертів [9].

При проведенні комплексних криміналістичних досліджень документів, виготовлених за допомогою комп'ютерних технологій, у межах профілактичної діяльності експертів можуть бути виявлені обставини (при проведенні слідчих дій, виконанні експертизи), що сприяли вчиненню противоправного діяння, зокрема, комп'ютерного злочину. Профілактичні рекомендації експерта повинні ґрунтуватися на фактичному матеріалі, пов'язаному з дослідженням конкретного апаратного комплексу, і містити конкретні пропозиції (наприклад щодо використання засобів криптографії) і т. ін.

Поруч з профілактикою, створення системи комплексного вивчення властивостей особи, механізмів відбиття її діяльності, відображень, що знаходять кінцеву фіксацію у вигляді документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій, тобто науково-обґрунтованих методик криміналістичних досліджень документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій, – шлях до попередження протиправних дій та об'єктивного і ефективного доказування у справі, що розслідується.

Список використаних джерел:

1. Detecting Counterfeiting Is Your Business / American Bank Note Company. Б. М. : Б. И., Б. Г. 18 с.
2. Романец Ю. В., Тимофеев П. А., Шаньгин В. Ф. Защита информации в компьютерных системах и сетях / Под ред. В. Ф. Шаньгина. 2-е изд. перераб. и доп. М. : Радио и связь, 2001. 376 с.
3. Computer crime prosecution training program / Федеральний центр правоохоронних органів. Б. М. : Б. В., July 1993. 25 с.
4. Демченко В. Киберпреступления: дело в «шляпе». *Сегодня*. К. : Преса України, 2003 № 285 (1630). 12 с.
5. Наumenко С. М. Окремі аспекти виготовлення та персоналізації документів на полімерній основі. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ, 2016. Вип. 61. С. 265–271.
6. Білоус І. В. Паспорт громадянина України у формі ID-картки як сучасний інструмент електронної та криміналістичної ідентифікації особи. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ, 2018. Вип. 63. С. 258–268.
7. Про практику розгляду судами кримінальних справ про виготовлення або збут підроблених грошей чи цінних паперів : постанова Пленуму ВС України від 12 квітня 1996 № 6 (зі змінами, внесеними постановою від 3 грудня 1997 № 12. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України* (Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах). К. : Юрінком Інтер, 2004 № 12. С. 141–145.
8. Надгорный Г. М. Экспертная профилактика: недостатки, пути совершенствования. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев, 1987. Вып. 34. С. 26–31.
9. Фридман И. Я. К вопросу об эффективности экспертной профилактики. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев, 1995. Вып. 47. С. 25–31.